

NOVIČE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XII. V Ljubljani v saboto 20. maja 1854. **List 40.**

Veliki zbor c. k. krajske kmetijske družbe.

(Dalje.)

Gosp. dr. Orel je zboru naznaniti dal
besedico o sviloreji na Krajskem,

iz ktere povzamemo sledeče, kar ni le važno za krajsko, temuč za vsako slovenskih deželá zavolj zlo enacih podnebnih razmer. Gosp. dr. Orel pravi: če bi se sviloreja prav prav razširila po deželi, bo to tak dobiček za njo, da se zdaj celò prerajtati ne dá. Da se pa zamore razširiti, ako se gospodarji le prav živo murvoreje poprimejo, je jasno kot beli dan, zakaj murva, naj se izreja na visoko ali bolj pritlično, naj bo murva bela ali moretianova, kaj veselo raste po dolinah in višavah, v vsaki zemlji, le v teški ilovci ne; ona ne potrebuje posebnega oskerbovanja in je sploh močno, ne mehkužno drevó. Ako se ji veje pred kresom (pred 24. junijom) porežejo, bo pognala vnovič take mladike, ki so dosto močne čez zimo dobro prestati. Svilodi (židni červiči), ki se izležajo, kakor murva prej ali poznej poganja, med 1. in 15. majom, potrebujejo izperva noter do tistega časa, da so se vdruživ izlevili, več gorkote, kakor sploh vsaka mlada stvar; morajo tedaj bolj na gorkem biti — 18 stopinj po Romer. gorkomeru se jim naj bolje prileže; kakor pa bolj dorašajo in močneje prihajajo, naj se zmanjšuje gorkota do 15 stopinj; pozneje pa jim naj bolj tekne, ako ponoči in podnevi, naj je vreme kakorsno koli, prosti hladni zrak čez-nje vleče. Če pa sonce na nje pripeka, jih umorí. Posebno takrat, kadar se svilni červiči v mešičke zapredovati začnejo, potrebujejo hlada, scer bo galeta, ki so jo izpredli, vsa zmešana, vozata, malovredna. — Kar klajo za murvo vtiče, naj se mlajim — v prvih 4 dôbah — perje od tistih murb poklada, ki rastejo na ravnem in so bolj pritlične, — v zadnji dôbi naj se pa poklada le perje od starih drevés in tacih, ki stojé bolj na visokem (se vé da, ako so okoljšine take, da ima gospodar v dolini in na visokem murve). Zlo mokro perje jim škodje, vsahnjeno pa še bolj; vlažno (fajhtno) vživajo brez škode.

Po teh vodilih so poslednje leta v Ljubljani taki kokoni izrejeni bili, da so fabrikanti na Dunaji svilo, ki se je pridelala iz njih, k naj lepši laški prištevali in tudi tako plačevali: 10 funtov dobrih kokonov je namreč dalo 1 funt čiste svile.

Zmiraj bolj se razširjuje murvo- in sviloreja po Dolenskem, Gorenskem in Notrajskem, in povsod se hvalijo ž njo, kjer ravnajo umno ž njo. Čez 300 funtov lanskih kokonov je prejela sama gospá Orlova za izmotanje, morebiti ravno toliko jih je šlo v Gorico. Gosp. dr. Orel pa nakupuje tudi kokone na debelo in drobno, ter plačuje funt živih, kakor so manj ali bolj dobri, po 36 do 45

krajc., funt do dobrega umorjenih pa po 50 krajc. do goldinarja.

Potem je gospod odbornik Malič besedo poprijel in v prepričavnem govoru priporočal: naj bi naši kmetovavci več sočivja sadili! „Prava nesreča je vselej — je rekel gosp. govornik — ako se kmetovavec zanaša le na en sad; ako mu ta spodletí, potem je pajoj. Taka je s krompirjem. Krompir, izpervega zaničevan, da so se ljudje sementertje mogli z briči siliti, da so ga sadili, je kmalo spodrinil nektere druge sadeže, zlasti sočivje, tako, da je glavár postal za človeški živež in živinsko pičo. Opustili so kmetovavci druge sadeže ali jih saj premalo sadili — kar začne leta 1846 krompir gnjiti in gnjije še do današnjega dne. „Ne, da bi dobrotljivosti ljubega krompirja krajšati hotel — reče gosp. Malič na dalje — želim le, da bi ga sadili v pravi meri, ne preveč, — zraven njega pa se lotili spet bolj sočivja: fižola, leče, boba, graha. Sočivje je dobra in zdrava jéd, ki delavnega človeka močnega dela. Bob in fižol redita človeka dobro, ki sine more mesa kupovati; sočivje je naj bolji nadomestovavec mesa. Krompir nabaše scer človeka, naredí živini velik vamp, jo spita in molzo pomnoží — ali prave, stanovitne moči ne daje; zato so ljudje, ki samo od krompirja živé, bolj leni in se pri delu kmalo utrudijo. Konj s krompirjem pital se koj potiti začne, ako le malo dela. V južni Ameriki, kjer imajo krompirja več kot mi, ne morejo delavci, ki teško delajo v rudnikih, brez boba biti. Sočivje ima take redivne dele v sebi, da krepčajo človeka, in posebno pa še možgane; toraj bi sočivje tudi tisti možaki pridno vživati mogli, ki se ukvarjajo z védnostmi in učenostmi, da izdelani možgani dobivajo po fosfornem sočivjeku spet nove moči. Pa še od druge strani je sočivje za kmetovavca dobro. Ker sočivje s koreninami svojimi globoko v zemljo seže, se redí bolj od spodnjih zemeljnih delov, ne spiva tedaj zgornji zemlji preveč moči, — ostanjki korenin v zemlji gnojijo parst bolj, kot sternaša žitne, — sočivje dela več sence zemlji, da ostane bolj vlažna in rahla, in zatira plevél. Vse to spričuje mnogoverstno dobroto sočivja. Naj bi se ga tedaj naši kmetovavci spet bolj poprijeli! Naj bi sočivje s turšico in krompirjem vred nas branilo slabih letin! (Konec sledí.)

Premišljevanje

narave in previdnosti božje v nji.

Poslovenil Mihael Verne.

Počasno pojemanje zime.

Ravno tista modrost, ki je storila, da se o nastopu zime mraz malo po malem množí, dela tudi, da konec zime malo po malem pojema, in da se ojster letni čas počasi svojemu koncu bliža. Sonce se mudí že dalje

na zemlji, in njegovi žarki jo grejejo že močneje. Snežni piši ne temné več zraka: noči spremlja le še majhna slana in zmerzlina, ki pa spet zgine, kakor hitro se poldnevno sonce bliža. Megle in sopari se pozgubé v jasnem zraku, ali se izlijejo v rodovitnem dežju. Zemlja prihaja rahla, in je pripravna, se mokrote napiti. Tu in tam kalí nježna setev, suhe veje poganjajo nježno popje, in marsikakšna travica se kaže prederzna iz zemlje. Vidi se, kako se narava pripravlja, v nekoliko tednih senožetim njih kinč, drevesom perje in vertom cvetlice spet dati. S skrivno delavnostjo vpeljuje narava spomlad, čeravno jo viharji in toča in merzle noči še zadržujejo. V kratkem se pusta podoba narave iz zemlje zbrise, in naše oči se veselijo nje mladostne lepote.

Po taci stopinjah grejo vse spremembe v naravi. Vsaka stvar, ki jo vidimo, se napravlja po mnogih poprejšnjih vspehah, in tisuč majhnih okolišin, ki jih ne zapazimo, sledi ena za drugo, prej ko se namen narave doseže. Mnogo mnogo moči se mora omajati, prej ko ena sama travica zraste, ali da se le en sam popek razcvete. Vse tiste spremembe, ki so nam pozimi tako neprijetne bile, so morate biti, da se je iz neprijetnega scimilo prijetno. Viharjev, dežja, snega in mraza je bilo treba, če se je imela zemlja odpočiti in k novi rodovitnosti okrepčati. In vse te spremembe se niso smele ne prej ne pozneje, ne počasniše ne hitrejšje zgoditi, tudi ne manj, ne več časa terpeti, če se ni imela rodovitnost zemlje nekako okratiti. Sedaj, ko se nam koristna narava očitno kaže, spoznamo nje namene.

Nasledki zime nas lahko živo prepričajo, da je zemlji dobrota.

Kakor se letni časi spreminjajo, tako se spreminjajo tudi osode našega življenja. V življenju vsacega človeka se najde tako nezapopadljiva zveza vzrokov in vspehov, da nam še le prihodnost razodeva, zakaj je ta ali una prigodba potrebna in dobra bila!

Podučno-kratkočasne drobtinice.

Pogovor kmečkega očeta s svojim sinom desetosolcom.

Oče: Predragi Jože, zlo me veseli, da si prišel spet domú. Leto in dan je že okoli, kar te ni bilo doma.

Sin: Tudi mene močno veseli, vas viditi vesele in zdrave. Saj veste, da vsak otrok z veseljem gré na svoj rojstni dom, in s posebno radostjo priteče v naročje svojih ljubih starišev.

Oče: Res je to. Preden se pa kaj več pomeniva, te moram najprej nekaj poprašati. In to je: kako bom govoril s teboj? Ali te hočem tikati ali vikati? Vém dobro, da se bo tebi čudno zdelo to moje vprašanje, pa poslušaj od kod to pride: Ni davnej, kar smo bili poklicani v učilnico, kjer smo imeli soseskino zbor. Bili so pri tem zboru vsi odborniki z županom vred, pa tudi drugi nekteri sosedje. Posvetovali smo se zavoljo nekkih občinskih stroškov. Ko smo to obravnali, gremo vsi k očetu županu, in smo dali — vsak za en poliček. Pri vinu pa véš, da se ljudje menijo mnogih reči. Prišla je beseda tudi na te. Zlo so te hvalili vsi sosedje. Déli so, da si pameten, moder šolar, zraven pa ponižen, zato je upati, da bo kdaj iz tebe še kak veljaven mož. Se vé, da se je to meni dobro zdelo, zakaj, če kdo hvali sina, se starišem bolje zdí, kakor da bi hvalil same stariše. Potem vstane oče župan, pomakne malo po strani svojo oštirsko kapico, in govori takole: Sosedje, zdaj pa vsi tiho bodite, govoril bom jez vam nekatere besede. Sosedje vtihnejo, na komolcih sloné svoje pipe iz ust vzamejo in debelo gledajo očeta župana. Mislili so, da jim bo povedal kaj posebno novega od turške vojske.

Župan se k meni oberne in pravi: Sosed Jakob, srečen si, ker imaš tako dobrega sina, ki je zraven svoje brihtnosti in učenosti tudi zlo pohleven, ponižen, prijazen in postrežljiv. On se pogovarja rad in je prijazen z vsakim otrokom, tako da je prav všeč nam vsim. Ampak Jakob véš, to ni prav, da ga ti zmerej tikaš. Rés je, da si ti njegov oče, pa moraš vediti, da je on že drugo leto v deseti šoli. Čez dvé leti bo pél novo mašo, če bo živ in zdrav. Ne spodobi se, da mu vedno praviš ti. Kaj ne véš, kako nam priporočajo omiko v naših dnéh? Kaj ne čutiš, kako nam očitajo, da smo neotesani in dreveni, da nočemo ali pa neznamo biti prijazni, pri-ljudni in postrežljivi, kakor so ljudje po drugih deželah itd. Potem reče oče župan: No, sosedje, kaj pa vi pravite k temu? Sem le prav govoril ali ne? Sosedje enoglasno poterdijo te besede rekoč: Prav ste govorili, oče župan, tudi mi smo ravno te misli, toda nismo hotli Jakobu tega očitati. — Potem vstanem jez, potegnem kapico z glave, in jo veržem na mizo, da sem se obnašal malo po gosposko, in sem rekel: Gospod purgermajster, govorili ste prav lepo, veselí me prav posebno, ker toliko hvalite mojega sina, vendar povém vam: čeravno je že drugo leto v deseti šoli, vendar ga bom tikał, dokler ne bo za mašnika žegnan. — Kaj, ljubi moj Jože, praviš ti k temu našemu pogovoru?

Sin: Čudim se vam, oče, da mi pripovedujete take prazne in neumne pogovore. Vi ste moj oče in ostanete moj oče. Jez sem vaš sin in ostanem vaš sin. Vi me morate tikati, dokler bom živ, ko bi ne véł kaj bil.

Oče: No no, če je taka, je pa tudi prav, zdaj bom saj vedil, kako obnašati se. Če mi bo kdo v tej zadevi kaj očitil, bom rekel, da je tvoja volja, da te tikał. Al — če pa boš danes ali juter ti kak prav imeniten gospod, kako pa takrat?

Sin: Če priplezam tudi na visoko stopinjo časne časti, me bo vselej veselilo slišati iz vaših ust besedo: Ti — moj sin! — Ker ste pa ravno sprožili od tikanja in vikanja, vam moram pa povedati tudi jez, kakšna navada je zdaj pri gospódi zastran vikanja.

Oče: Kakšna nek?

Sin: Pri gospódi se tikajo zdaj vsi križem. Otroci nikoli drugač ne pravijo ko Ti svojim starišem, tetam in stricom.

Oče: E ja, tega pa vendar ne! No, če otroci tikajo svoje stariše, dokler so majhni, in še ne poznajo razločka med Ti in Vi, ni taka reč, saj tudi kmečki otroci tako ravnaajo.

Sin: Ne ne, gola resnica je to, da pri gospódi vedno tikajo svoje stariše veliki odrašeni otroci, že oženjeni sinovi in omožene hčere. Bil sem v več hišah zlo gosposkih, imel sem dosti prilik tega se prepričati. Večkrat sem slišal odrašenega gospodička prositi svojega očeta takole: Ljubi moj oče, peli me v gledišče, veliko bolj te bom potem spoštoval in te rad imel.

Oče: Eh! to pa ni prav, naj reče kdo kar hoče: Kako bodo spoštovali otroci svoje stariše, če jih tikajo. Sej še mi kmetje otroke vedno napeljujemo k spoštovanju starišev, vendar kmalo pozabijo, ali pa zanemarijo to dolžnost. Če nas bodo pa otroci še tikali, bo zginilo spoštovanje. Le poslušajmo dva soseda, ktera se vikata navadno, kadar se kaj prepirata, kako hitro se spremeni beseda Vi v Ti. Le pri divjih še manj olikanih ljudstvih kakor smo mi kmetje najdemo šego, da otroci tikajo svoje stariše. V izgled naj nam bodo omikani Francozi, ker pri njih otroci svoje stariše tudi vikajo (vous).

Sin: Tudi jez sem ravno te misli. Nemška gospóda pa pravi, da mora zdaj tako biti, ker je to splošna navada zdanjega sveta — je tak modi! Če je pa ta modi, naj bo, saj ni treba, da bi nam postava bil!

Višnjagorski.